

VETZLANT.

686.

Monòlech en vers, original de
Joseph Verdu y Felu

1884.

TVA Persona (

Maria (Esposa de un Ingador.)

Una vella (Mare de Maria) que no parla.

Un nen (fill de Maria) que dorm.

Nota: poden ferse les supressions que's cregan convenientes.

Acte únic

Lo teatro representa una sala blanca: porta de entrada al fondo, pero tancada, y duas finestras laterals. A la dreta un bressol ab lo ven dormint y aprop una taula de cui; ab tots los accessoris, sobre de la cual hi haurá una llummanera. A la esquerra un llit de pots y banchs ahont gen la malalta (Mare de Maria) y a la paret enfront del llit, un cuadro de fusta, ab la estampa de una imatge, il·luminat per una llantia d'oli. Cadi-ras propias del local y demés accessoris corresponents: l'aspecte del lloch té de donar una idea clara de la miseria de Maria, cuidadora de blanch de mitjana edat.

Al aixecar lo teló Maria quaxta al carré per la finestra de la dreta. És de nit.

L
escena única
María

(sa mare y son fill)

L
encare se'n va cantant
com a senyal d'alegria!
es un ingrát: qui devia
que m' deixés trista y plorant... ?

qui'l ven ave pel carré
que no sapiga alla hort va'
ni d'ahont ve' y al passá
senti que cantava llé,

Com podria endevinar
que ha deixat sense consol
a la esposa y al bressol
lo fillot que ha de estimar?
;Quin cervell es que podria
pensar que m'ha deixat ara
tant sola, al la pobre mare
morint y ja en la agonia?

i quin-dria que aquelles
 home sens cor ni judici,
 que per aliment del vici
 los guanys del treball m'ha prés?
 mos guanys que'l meu cor voldria
 per la salut de la mare
 y per l'infant de qui es pare.....
 no; ningú, ningú ho creuria!
 (deixa la finestra)

No te' pietat: no imagina
 que'l seu fillet innocent,
 espera ab fam l'aliment
 del men pit, qu'ell emmagatzina;

I qu'es pel fill lo veneno
 que a dins del mugri matern
 hi gita'l dolor etern
 en que mit y dia peno.

¡Malehit aquell moment
 qu'el vegi al mas ilusions!
 ingrát! hont sortos petons?
 que has fet del teu jurament?
 (dirigintse à la finestra)

Tot, ja tot ho ha devorat
la serp del vici en mal' hora;
aquella serp temptadora
que 'l' verí al cor m' ha gitat,
envenenant la amargor
lo goig que 'm te presoner:
¡i desditxada la muller
que té 'l marit jigador!

Lo poch que ab vil injusticia
lo dels carinyos reprova,
de la esposa y del fill roba
tota mena de carícia.

Los enacts, las horas, los dias,
los sospies, las abraçadas,
los pensaments, las miradas,
los goigs y las alegrias...

tot al poch ho ha consagrat
cech pel vici com tants altres,
y res queda per nosaltres
de tot don ser extraviat.

(sospira y plora,
deixant la finestra)

Ja enterrada veig ma sort
imútil tot sacrifici!

mirant la pauca del vici

veig lo meu tumbol de mort;

~~damunt del drap ahont cau~~

la moneda, ab mos deliris

veig lo degotar dels ciris

que vetllan la meua pau.

Ja aquella estranya quietut

de las caras del voltant

esgroguehidas esperant

de la sort tot lo perdut,

lo silenci'm sembla qu'es

dels que resan, per pietat

la meua felicitat

Ja morta per sempre mes

(torna a la finestra)

T'ell hi va! sembla mentida!
y'm roba'l remey en tant
de la mare agonisant;
i sobre mare de ma vida!

Prou me din lo meu recel
que l'haij de veure morir!
may mes la podre tenir!
may mes, may mes, Deu del cel.

(plora y's dirigeix a' la imatge)

No me la prenguen; ho ansia
lo meu cor qu'ella aconsola!
en aquest mon quedo sola;
sola, sens consol ni guia!

(creixent son plor y després
sossegant se novament)

No se' com moureli fa
la compassió que no'm té;

— 7 —

Jo que ab amor de mullé
 sempre hi vaig a Suplicá;
 Jo que he fet lo que ha volgut
 ara y sempre de ma vida,
 Deu del cel, sembla mentida,
 que re' alcanse ma virtut.

(pansa)

Grè / Que anés a robar, m'ha dit,
 que' m' deshonri com ell! no:
^{si} so honrada y no haig de ser jo
 qui a la mare hagi enrogit

(Quayta lo llit de la malalta)

Mes la mare sofria y are
 nos quanys farian servey:
 no; per falta de remey
 no vull que mori la mare;
 tot veillant bevallaré

fins al se' a' la matinada:
demà la feyna entregada
mal sia poch cobraré.

(se assén vora la tauleta y ens)

Mare, no' us cal suspirá,
ja trevallo decidida
per pognervos da la vida,
ja que la meva' m' van dá.

(aixugantse sempre las llágrimas,
y por fi' deixant la feyna)

Mes, no puch: es ja la nit,
y la vista finch consada;
lo sentiment l'ha amarada
y' m' sento 'l cor defallit.

(plora y s' aixeca,
després de mirar lo
calaix vuit)

¡¿ pensar que mentres tant

los meus guanys ja 'ls te ara 'l vici,
guanysats ab tant sacrifici
y perduts en un instant....!

To soch la que ho va guanyar
y 'l vici 'l profit se'm queda,
mateixa que 'l cucu de la seda
que s'afanya en trevallar,

I quan la tasca ha fímit
siguentli la sort ingrata,
hi ha qui 'l despulla y 'l mata
vestintse del seu teixit.

(S'acosta al bresol)

Pobre angel de Deu! encare
riu innocent, no riuás
quan serás gran, que veurás
lo mal que t'ha fet ton pare!

(plora abatuda)

~~Al menys fos gran que 'l perill
no 'm fora tant com es ara,
y si no 'm consola 'l pare
m'acoloraria 'l fill.~~

(S'acosta mes al seu filllet y
li parla ab tot l'entusiasme
de un ve de mare.)

Veritat angel del cel
que a la mare del teu cor
jamay en mitj del dolor
l'abandonarás crudel?

Veritat fill de ma vida
que tu estimarás la mare
y culparás al teu pare
que aixís la mata y olvida?

(Maria entre 'l peccar y 'l goig del
seu fill, somriu y plora y 'l besa
ab amor mes d'una volta.)

¡Somriu! pobre angel de Sen!

segure que 'l somni en que gosa
tant dolc com la edat ditaosa
res li dir del dolor meu,

mi la pena que trevalla
dint del cor lo torment d'ave,
veient la ebbert que a la mare
fa espera brandant la dalla.

Trou sento y lo cor me bat
l'ndol dels gossos vetius,
y xinda l'oliva y fins
dels cipress l'onre gelat....!

(se sent un sospir que romp
la Pansa en que queda Maria)

¡Qui hi ha! mare! no respon?

(hi uiria adelerada)

Mare! Deu del cel, no encare!

no'm la prenguen, Senyor!
(pregant a la imatge y cridant fort)

¡Mare!

(sa mare's nou y s'anima)

dormiau? ... ¡no teniu son? ...

¡donchs que teniau, somniavau?

(acostantse a' la malalta que li
parla de baixa en baixa)

¡Medicina? ara'n volem?

(tem que no n'hi ha)

Medicina ha dit, bon Deu!

perque me la despertavau?

(anant a' buscar la ampolla)

Si: encare n'hi haurá: teniu.

(donantli ab una ullereta)

apoch apoch, aixi, alsenros.

(aixecantli un poch lo cap.)

vaja ... ja esta: be, acotsenros

y dormiu ara, dormiu

(tornantla a' deixar com avants)

Si: velló: espero l'Andreu:
no es a' pigor, ni ha d'amarhi;
es a' cal apotecari
a' buscant' remey.

(preguntant a' la imatge després)

Oh, Sen!

treixume d'aquet suplici,
tornaume lo dolc repos
que 'l cor me cuida afanyat
de la pan que 'm roba 'l vici

(tornant a' vora del llit ahont
sa mare la cuida que ha
sentit lo clam que ha fet plorant)

¿Que tenir? ... no ploro, reso:

~~Si reso per vos? que esteu
tan mala? ha! no sabeu
que a' resat' a' las nits m'abeso?~~

No parleu tant, no patiu

(se senten tocar tres horas)

(de un rellotje vetí.)

¡Ja tocan las tres y encara
no es aquí! ¿que diheu?

(La torna a cridar perquè ha sentit horas)

are?

tres crants de deu, si dormiu.

(y Maria s'allunya y plora)

Quant sofriu! lo fingiment
per no donarli més pena,
encara més encadena

la meua ánima innocent....!

(se sent tirà un plech per sota la porta)

Que he sentit vora la porta
que'l meu cervell extravia?

es pot ser ma fantasia,

¿es que la mare ja es morta?

¿pot ser m'ha donat senyal

— 15 —

l'esperit al omá al cel?

(hi corra y torna luego)

no: dormida! l' men recel

m' adelanta l' plor fatal.

(torna a dupstarho)

Pot se' l' desitj del meu cor
sa existencia m' ha frigidada!

j son tant semblants mort y vida!

j son tant aprop vida y mort....!

Lágrimas que devoreu
los meus ulls que clar no miran,

no'ls entelen que deliran

implorant lo temps mes breu,

pera sabé' y no dupstar

si encara es viva la mare,

o' si en mes desditxa encara

de paneta heis de quedar.

(pensa la orelha demunt lo pit de sa mare)

Respira! Sembla una morta:
no: la pó' es qui m'ho ha dit.
Mes, jo un soroll he sentit
a' la vora de la porta.

Què sera' que m'te' alarmada!
los Madres no han de veure
que prou saben que en aquí
la miseria hi te posada
y be massa que 'ls esquivi
la miseria que no abonari;
fins los Madres abandonan
a' qui la cort tot li priva!

(Altra per tot y per fi en terra)

Una carta! cor... despay:
ja se'l soroll que he sentit:
mes a' aquesta hora de nit.....
al cor me sento l'esglay:

- 17 -

Pot se' que un' anima amiga.....
 ; la pi' no'm la deia culli!
 quin misteri! mes hi ha aquí
 la Verge; siga'l que siga!

(La cull y mira la prima, precipitada)

Ah: prima aquell vil, en va
 propostas que m'han d'ofendre;
 no la vull llegir ni entendre,
 lo que diu poch m'ha d'honra.

(Sense la carta ab resolució y
 queda després pensativa)

Mes, si'l no llegir-la es
 per la meua honra altre mal,
 y diu que serà senyal
 del que vol, lo no dir res?

~~Ajudeu-me oh Deu que'm batan
 las alas del cor que fonch.~~

y es bo' sapigner quin brosch
fa' las matzinas que matan.

(dirigintse al cuadro)

Donau-me tot lo valor
pung-re de bo' haig d'esperar,
que 'l'corp famoy pot contar
que no diga per la abort.

(Cull la carta ab dessicio y
la llegeix amissa vora la
llimbanera de sobre la tarleta)

Ton marit fa no t' esperis

(verge santa que dirá?)

aguesta nit no vindrà,

mes per ell no t' desesperis:

no t' estima (ho sé: ay de mi)

si al que estima de debo

vols dar l'amor (may encó)

l'hora ha arribat. (que deu di?)

ell que't deshonra y t'oblida
sortint del poch ha insultat
a qui 'ls diners li ha guanyat,
y l'hoi mort, vil homicida.

(plorant parla a la imatge
y torna a llegir després.)
(com se comprén tot lo subratllat
es la carta y lo demés apartats.)

¿No soch encare al final
de aquest calvari, Semp? ?
(segueix llegint plorant)

te'l guardan en la presó.....
qui'es l'alberch del criminal.
(Maria plora amargament)

¡Al catafalch! y jo esposa
d'un presidari y mon fill.....

¡oh Sen! en quom de peüll
lo vicí del poch nos posa!
(sanglotant va' al bressol)

Fillet meu de mas entranyas,
ton pare' us ha deshonrat:
pobre innocent desditxat!

somriu... ¡pobret! com t'enganyas!

ton pare ingrati se't ven l'honra
y en lo mor, si vols quedarchi,
dixan que d'un presidari

ets lo fill, y així't deshonra!

se signará a tot arreu

pel mal que haurá fet ton pare,

y orfanet ja sense mare,

¡hont amics filllet meu?

- Mon pare, diás, morí

al catapalch en cadena;

la mare morí de pena

y orfanet me deixá á mi -

(plorant s'agenolla devant
lo eradro y obrint los brazos)

- 21 -

Sempre! que tinc de fer are?
 So esposa y filla, y es nit:
 alla' presone' l' marit,
 aqui agonisant la mare:

¡ Que tinc de fe' ab la noticia
 que' m' du aquest pape' tranydor?
 aqui la dalla de Mort,
 alla' l' bras de la Justicia!

Lo fosser y lo butai
 tranquils la feyna esperant;
 no venchen, ja al bras alcant,
 que es tota la fel per mi

Que tinc de fer que' l' dolor
 al cor no deixa parlar?

Digaume ahort tinc d'anar
 que' l' cor no m' ho diu, Sempre!

(Se sent truar a' la porta y
 Maria septadament s'encoratja)

No: primerer morta: del pare
l' honra 'l meu fill no tindria;
mes jamay li ha de falta
l' honra pura de la mare.

(se precipita al bressol.)

Horvat, fill meu pots quedar-te
per mes que 'l mon no t'hi cregui
mentres Deu, qu' es bo, no m negui
la existencia per salvar-te.

Al vici, quan seras gran
malchirás y al teu pare;
mes no a' la pobreta mare
fill meu que t'estima tant!

(Maria 'l besa plorant y
la esparveia 'l tancar de
la porta altre vegada)

Vesten, Diabla temptador
missatger del crim horrible;

- 23 -

¡Deu del cel!
~~nom~~ de Deu sembla impossible
 que res li diga avia 'l'ave.

No se' com Deu dona vida
 als sers infames del mon,
 buteins de l'honra, que son
 mes vils que 'l vil homicida.

En lloch de la compassio,
 coratge tener encare
 per propostas com la d'ave
 als sers desditiats com jo,

~~Com lo llop que sempre espera
 per la presa satietat
 al mes debil cabridet
 que 'l remat deixa endarrera!~~

~~(trucan novament y etbaria parla
 ab lo mes energich mirant al fondo)~~

Y il traydo' de mals intents:

Si t'hagués volgut un dia,
des d'ara t'aburriria
pel mal cor que veig que tens.

Conta donchs que si fins ara

t'aburriria tant y tant,

d'aquesta hora en endavant

t'aburreixo mes encare

lo men odi que t'fa guerra

no'm cap ~~fi~~ al cor en l'excés,

ni si ayre l'odi's tornés

cabria entre cel y terra.

(se sent un fort sospir)

¡Un sospir! sempre l' mateia...

(corra al bressol)

Lo men fill? no: l' bat la son.

(corra al llit de la malalta)

Ah! ella: mare! no respon:

y la vista entorboleix.....

Mare! sempre, que'm detinga
l'esglay! que'ls torments no apili!

(la mura de fit a fit)

Ah! se'm mor, la mare; anselli!

(cridant y corrent a' la porta
mes tornant endarrera al acte.)

No: jamay: la mort que vinga!

Lo anselli d'aquet traydri

que espera com l'esparver,

no: jamay lo dech volquer,

me donia l'eshonre

L'agrakiment me temptaria

y l'honra dels meus, guardada

tants anys pura y respectada,

jo ara, vil, la facaria.....

(mirant a' la mare)

Pero la mare se'm mor.....

los sens ulls son ja un vestall.....

avans del darrer badall

dech volgué' amssili.....; Sempre!
en qué' os he ofés, per mereixe
lo martiri que sufreixo?

oh, si; es la mare, y la deixo
mori, y lo meu cor se'n queixa.....

(ablonhada, indecisa)

Primé que l'hovra es la mare!
de mare sols ne finch una!

(corre a' la porta y torna enrera)

oh: y l'hovra qu'es ma fortuna
una no mes..... y's pert ave!

Se pert si obro jah! y si no
se pert la mare que ploro;
tant val l'hovra?.....

(corre a' la porta y trucan)

oh; si: jo'm moro;

i' perqué' no'm quieu, Sempre?
(s'acosta al llit ab mes deliri)

Ah! preda! sempre, que feu?
mare meua del meu cor,
may mes la tindre, sempre!

(plorant y escabellantse.)

(corria a' la porta vidant.)

Quissili!-----

(mes torna avorça preguntant a'
la imatge)

que feu, Deu meu?

(y tocant sa mare preda, hi torna)

Verge del cel, vos ho clama
la meua ànima-----!

(sa mare fa un moviment sospitat
y ella esclata en vuit esgarripós)

Ah: ja es morta;
mare meua!!!

(la besa y defalleix
dirigintse al fondo.)

Si----- la porta-----

(mes no te forsas y can desmoyada)

¡Ah!----- No!-----

(Lo sen filllet desperta ab los crits,
y vida plorant)

Till mui' resa per la mamea!

- mama, mama, mama!

Maria no respon: la llumomera

s'apaga per falta d'oli: al compás
del oidor del nen se sent truar a la

porta; y Maria sobre'l cadáver de sa

mave, resta munda als plors del sen fi-

llet que esparverat la vida.

(Can lo beló)
